

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.2.015.31:373.3.016:51

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20734720>

Історія розвитку та сучасна практика використання спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти

Руденський Ростислав Євгенович

доктор філософії, старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет, вулиця Львівська, 11, Тернопіль,
Тернопільська область, 46009, <https://orcid.org/0000-0001-7715-9528>

Прийнято: 21.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. Мета статті полягає в тому, щоб комплексно проаналізувати історію розвитку, особливості та сучасну практику використання спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти. Для досягнення мети застосовано **методи** аналізу наукових та навчально-методичних джерел, порівняння, узагальнення, систематизації, а також історико-педагогічний та методичний аналіз досвіду впровадження настільних спортивних ігор у закладах освіти різного типу.

У **результаті** аналізу джерел встановлено, що спортивні настільні ігри відіграють багатofункціональну роль у фізичному вихованні, оскільки одночасно сприяють розвитку рухових навичок, координації, стратегічного та логічного мислення, соціальних та комунікативних умінь, а також психоемоційної стабільності дітей. У дошкільному віці ці ігри формують базові навички взаємодії з однолітками, уваги та координації рухів, у той час як у початковій школі вони поглиблюють навички стратегічного мислення,

здатність до планування дій, прийняття рішень у командній роботі та адаптацію до групових ігор.

Аналіз методичних підходів засвідчив, що ефективність використання настільних ігор забезпечується поєднанням компетентнісно орієнтованих, практичних, ігрових та інтегрованих методів навчання. Це охоплює використання різноманітних ігрових комплектів, моделей, правил, турнірних форм, а також опору на життєвий досвід та попередній ігровий досвід дітей. Важливими умовами результативності є поетапне засвоєння правил, розвиток логіко-математичних та стратегічних умінь, соціальної взаємодії, кооперації та мотивації до фізичної активності, що формують стійкий інтерес до фізкультури та рухової діяльності.

З'ясовано сучасні практики застосування спортивних настільних ігор у закладах дошкільної та початкової освіти, зокрема методик організації турнірів, інтеграції ігор із навчальними завданнями та формування комплексного освітнього середовища для розвитку різних видів компетентностей. Автори підкреслюють, що спортивні настільні ігри не лише розвивають фізичні та когнітивні навички, а й стимулюють творчість, самоконтроль, емоційно-вольову сферу, сприяють соціалізації та формуванню навичок командної взаємодії.

Як **висновок** встановлено, що інтеграція спортивних настільних ігор у фізичне виховання здобувачів дошкільної та початкової освіти забезпечує комплексний розвиток рухових, когнітивних, соціальних та емоційних компетентностей, підвищує мотивацію до навчальної та фізичної діяльності і створює умови для плавного переходу між дошкільною та початковою освітою.

Ключові слова: спортивні настільні ігри; фізичне виховання; дошкільники; молодші школярі; історія педагогіки; історія навчальних ігор; спортивно-ігрове обладнання; стратегічне мислення; фізкультурна освітня галузь; рухові якості.

History of Development and Contemporary Practice of Using Sports Board Games in the Physical Education of Preschool and Primary Education Students

Rostyslav Rudenskyi

PhD, Senior Lecturer at the Department of Educology and Pedagogy, West Ukrainian National University, 11 Lvivska Street, Ternopil, Ternopil Region, 46009,
<https://orcid.org/0000-0001-5890-6276>

***Abstract.** The purpose of this article is to comprehensively analyze the history, characteristics, and contemporary practice of using sports board games in the physical education of preschool and primary education students. To achieve this aim, the methods applied include the analysis of scientific and educational-methodical sources, comparison, generalization, systematization, as well as historical-pedagogical and methodological analysis of the implementation of sports board games in various educational institutions.*

*The analysis of sources **revealed** that sports board games play a multifunctional role in physical education, simultaneously promoting the development of motor skills, coordination, strategic and logical thinking, social and communicative abilities, as well as the psycho-emotional stability of children. At the preschool level, these games develop basic interaction skills with peers, attention, and movement coordination, while in primary school they enhance strategic thinking, planning abilities, decision-making in team work, and adaptation to group-based games.*

The analysis of methodological approaches showed that the effectiveness of using board games is ensured by combining competency-oriented, practical, playful, and integrated teaching methods. This includes the use of diverse game sets, models, rules, tournament forms, and reliance on children's life and prior game experience. Key conditions for effective implementation include step-by-step mastery of rules, development of logical-mathematical and strategic skills, social interaction,

cooperation, and motivation for physical activity, which together foster a sustained interest in physical culture and motor activities.

Current practices of applying sports board games in preschool and primary education institutions were also studied, including tournament organization methods, integration of games with educational tasks, and the creation of a comprehensive educational environment for developing different types of competencies. The authors emphasize that sports board games not only develop physical and cognitive skills but also stimulate creativity, self-control, emotional-volitional development, socialization, and teamwork skills.

***In conclusion,** the integration of sports board games into physical education for preschool and primary education students ensures the comprehensive development of motor, cognitive, social, and emotional competencies, increases motivation for both academic and physical activity, and creates conditions for a smooth transition from preschool to primary education.*

***Keywords:** sports board games; physical education; preschool children; primary school students; history of pedagogy; history of educational games; sports and game equipment; strategic thinking; field of physical education; motor skills.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку дошкільної та початкової освіти особливої актуальності набуває пошук ефективних засобів фізичного виховання дітей, які б поєднували рухову активність, інтелектуальний розвиток, емоційне залучення та соціальну взаємодію. Одним із таких засобів є спортивні настільні ігри, які поєднують елементи гри, спорту, комунікації та пізнавальної діяльності. У педагогічній практиці вони поступово набувають значення не лише як форма дозвілля, а як засіб комплексного розвитку особистості дитини, формування координації рухів, уваги, саморегуляції поведінки, логічного мислення та навичок взаємодії [1, с. 136–140]. Історія настільних ігор засвідчує, що вони протягом багатьох століть були складником

культури різних народів світу, виконуючи розважальну, виховну, комунікативну та стратегічну функції. У процесі історичного розвитку настільні ігри трансформувалися від ритуально-сакральних та побутових форм до інтелектуальних, спортивних і освітніх різновидів, поступово інтегруючись у систему виховання й навчання дітей [2, с. 3–15; 3, с. 1–12]. Проблема використання спортивних настільних ігор набуває актуальності в умовах сучасного цифровізованого суспільства, коли спостерігається зниження рухової активності дітей, поширення малорухомого способу життя та зменшення живої міжособистісної взаємодії. У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні таких форм фізичного виховання, які б поєднували ігрову мотивацію, рухову діяльність та здоров'язбережувальний потенціал. Водночас аналіз наукових праць свідчить, що проблема історії розвитку та сучасної практики використання спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти ще не отримала цілісного історико-педагогічного та методичного осмислення, що й зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання настільних ігор у розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку перебуває в полі уваги сучасних педагогічних, психологічних, культурологічних та історико-педагогічних досліджень. Науковці студіюють настільні ігри як багатофункціональний феномен, що поєднує освітній, виховний, комунікативний, інтелектуальний, соціалізувальний та фізкультурно-оздоровчий потенціал [2, с. 1–20; 4, с. 14–15]. Вони доводять, що настільні ігри супроводжували людство з найдавніших часів і виконували не лише розважальну, а й соціальну, ритуальну, комунікативну та інтелектуально-розвивальну функції [3, с. 1–24; 21, с. 1–20; 4, с. 16–24]. Культурологічний та етнологічний аспекти гри ми розкривали в інших дослідженнях, характеризували ігрову культуру як складник розвитку цивілізації та важливий механізм соціалізації особистості [5]. Також наголошували на зв'язку гри з обрядовістю,

театралізованою діяльністю, народними традиціями та формуванням комунікативного простору суспільства [5, с. 101–107]. Таким чином, ігрова діяльність є важливим чинником розвитку культури, а народні ігри виконують соціорегулятивну та виховну функції. У цьому ж дослідженні схарактеризували проблему використання настільних ігор у контексті забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Ми простежили історичну еволюцію настільних ігор, виокремили їх структурні компоненти та обґрунтували освітній потенціал настільної гри як інтегрованого засобу навчання, виховання і розвитку дітей [5, с. 110–117].

Зауважимо, що необхідно розмежовувати поняття «настільна гра» та «дидактична гра», зокрема через неоднорідність або повну відсутність балансу між ігровим і навчальним компонентами гри [5, с. 110–117]. В іншому дослідженні ми довели, що настільні ігри сприяють розвитку мислення, мовлення, пам'яті, уваги, емоційної сфери та соціальної взаємодії дітей, а також забезпечують органічний перехід від провідної ігрової діяльності дошкільника до навчальної діяльності молодшого школяра [6, с. 88–92].

Важливе місце у сучасних дослідженнях займають праці, присвячені класифікації ігор та визначенню місця настільних ігор у системі фізичного виховання дітей. Дослідники В. Пасічник, М. Пітин аналізують рухливі, спортивні, настільні, дидактичні, творчі, сюжетно-рольові та інтелектуальні ігри, наголошуючи на їх поліфункціональному характері [7, с. 319–325]. Ці ж учені підкреслюють, що настільні та рухливі ігри поєднують пізнавальну, соціалізувальну, виховну й розвивальну функції [6, с. 319–320].

Окремий напрям сучасних досліджень становлять праці, присвячені шахам як різновиду настільної гри. У програмі «Мудрі шахи» автори обґрунтовують шахову гру як засіб розвитку логічного мислення, пам'яті, уваги, аналітичних здібностей, самоконтролю та соціальної взаємодії дітей старшого дошкільного віку [8, с. 5–25]. В. Семизорова, О. Духновська, Л. Пащенко підкреслюють

значення ігрового підходу, дидактичних казок, вправ, вікторин і проблемних ситуацій у формуванні інтелектуальної та емоційно-вольової сфери дошкільників [8, с. 21–25].

Проблему інтеграції ігор у фізичне виховання дошкільників висвітлено у працях про використання засобів інноваційних ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Учені аналізують сенсорно-рухові, жестово-образні, пальчикові, інтерактивні, рухливо-дидактичні ігри, ігри-квести та ігри-подорожі, підкреслюючи їхній комплексний вплив на фізичний, інтелектуальний, мовленнєвий та емоційний розвиток дітей [9, с. 113–119]. Науковці В. Пасічник, В. Мельник та Л. Ковальчук також наголошують на потенціалі настільних спортивних ігор («Настільний футбол», «Настільний хокей», «Шашки») у фізкультурно-оздоровчій роботі з дошкільниками [9, с. 117–117].

Помітними у сучасній науці також є дослідження, присвячені інноваційним цифровим ігровим технологіям у сфері фізичного виховання. О. Шинкарук, А. Андреев, Д. Анікеев та І. Хрипко підкреслюють, що інтерактивні спортивні ігри поєднують рухову активність, мотиваційний компонент і цифрові технології, сприяючи розвитку координації, швидкості реакції, соціальної взаємодії та інтересу дітей і молоді до фізичної активності [11, с. 197–200].

Проблему спортивних настільних ігор як засобу фізичного та психоемоційного розвитку, на прикладі гри більярд, Н. Гутарева, Ю. Буров і Д. Трудов характеризують як складний координаційний вид спортивної гри, що поєднує фізичне, інтелектуальне та психологічне навантаження [1, с. 136–145]. Ці ж дослідники наголошують на розвитку концентрації уваги, логічного та стратегічного мислення, самоконтролю, координації рухів і психоемоційної врівноваженості у процесі гри в більярд [1, с. 139–140]. Подібних висновків дійшли вчені В. Вернигора та Л. Фролова щодо бадмінтону та настільного тенісу. Зокрема, вони наголошують, що спортивно-ігрова діяльність сприяє

розвитку швидкості реакції, координації, точності рухів, уваги та здатності до взаємодії [12, с. 5–32].

Отже, аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема використання настільних, рухливих, спортивних та інноваційних ігор у розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є багатогранною й міждисциплінарною. Дослідники розглядають гру як важливий засіб соціалізації, формування soft skills, розвитку мислення, саморегуляції, комунікації, рухової активності та емоційно-вольової сфери дітей. Водночас питання комплексного використання настільних ігор у поєднанні з фізичним, соціально-емоційним та інтелектуальним розвитком дітей потребує подальшого наукового осмислення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний інтерес науковців до історії настільних ігор, організації ігрової діяльності дітей, використання шахів та окремих спортивних ігор у системі освіти й фізичного виховання, проблема використання саме спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти залишається недостатньо цілісно дослідженою. Наявні наукові праці переважно висвітлюють окремі аспекти проблеми: історію розвитку настільних ігор [2, с. 3–15; 4, с. 16–39], культурно-історичні особливості давніх ігор [3, с. 1–25], психофізичний потенціал більярду як настільної спортивної гри [1, с. 136–140] або методику навчання дітей гри в шахи [8, с. 4–8; 12, с. 5–27].

Водночас у сучасних дослідженнях недостатньо розкрито історико-педагогічну еволюцію спортивних настільних ігор саме у контексті фізичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Фрагментарно висвітленими залишаються питання трансформації настільних ігор від культурно-побутових та інтелектуальних форм до спортивно-ігрових засобів розвитку особистості дитини.

Недостатньо дослідженим є також питання інтеграції спортивних настільних ігор у сучасну систему фізичного виховання здобувачів дошкільної

та початкової освіти. У наукових працях лише частково висвітлено можливості використання спортивних настільних ігор для розвитку координації рухів, саморегуляції поведінки, просторового мислення, уваги, комунікативної взаємодії та мотивації дітей до рухової активності.

Подальшого наукового осмислення потребують і методичні аспекти організації спортивно-ігрової діяльності дітей, зокрема створення предметно-ігрового середовища, інтеграція спортивних настільних ігор у різні види діяльності дітей, поєднання інтелектуального, рухового та емоційного компонентів розвитку особистості, а також використання сучасних спортивних настільних ігор в умовах цифровізованого суспільства. Отже, актуальним залишається здійснення цілісного історико-педагогічного аналізу розвитку спортивних настільних ігор та обґрунтування сучасної практики їх використання у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти..

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – здійснити історико-педагогічний аналіз розвитку спортивних настільних ігор та обґрунтувати сучасну практику їх використання у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти. Відповідно до мети визначено такі завдання:

– охарактеризувати педагогічний, психофізичний та здоров'язбережувальний потенціал спортивних настільних ігор у розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

– обґрунтувати сучасні підходи до організації та використання спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку освіти спортивні настільні ігри все частіше розглядаються не лише як форма дозвілля чи розваги, а як ефективний засіб комплексного розвитку особистості дитини. Їхній педагогічний потенціал полягає у поєднанні інтелектуальної,

емоційної, комунікативної та рухової активності, що особливо важливо у роботі з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Саме у цей віковий період активно формуються основи поведінки, саморегуляції, міжособистісної взаємодії, пізнавальної активності та ставлення до фізичної діяльності [12, с. 5–12].

У сучасних педагогічних дослідженнях підкреслюється, що гра є природною формою активності дитини та одним із найефективніших засобів її розвитку. Спортивні настільні ігри поєднують ігрову мотивацію, емоційне залучення та діяльнісний характер взаємодії, що позитивно впливає на розвиток уваги, пам'яті, мислення та комунікативних умінь дітей. Важливим є і те, що такі ігри створюють умови для дотримання правил, розвитку самоконтролю, відповідальності та культури поведінки [2, с. 12–15; 8, с. 4–8].

Особливе місце серед спортивних настільних ігор займають шахи, які поєднують інтелектуальний, спортивний та виховний компоненти діяльності. У програмах і методичних посібниках В. Семизорової, О. Духновської, Л. Пащенко наголошується, що шахи сприяють розвитку логічного мислення, пам'яті, уваги, уяви, самоконтролю та просторового мислення дітей старшого дошкільного віку [8, с. 4–6]. Автори підкреслюють, що у процесі шахової діяльності діти навчаються планувати власні дії, прогнозувати результати, аналізувати ігрову ситуацію та приймати рішення відповідно до встановлених правил [8, с. 6–8].

У програмі «Мудрі шахи» особлива увага приділяється формуванню довільної поведінки, розвитку зосередженості, посидючості та емоційної врівноваженості дітей. Автори наголошують, що гра у шахи позитивно впливає на розвиток вольових якостей, уважності та здатності контролювати власну поведінку [8, с. 4–8]. Важливим є й те, що шахи розглядаються як засіб соціалізації дитини, формування культури спілкування, толерантності та вміння взаємодіяти з партнером по грі.

Н. Ярмолаєва також підкреслює значний психолого-педагогічний потенціал шахів у розвитку дітей дошкільного віку. Авторка зазначає, що шахова діяльність сприяє розвитку саморегуляції поведінки, довільної уваги, просторового мислення, комунікативної культури та емоційної стійкості дітей [12, с. 5–12]. У праці наголошується, що у процесі гри дитина навчається концентрувати увагу, контролювати емоції, дотримуватись правил та співпрацювати з іншими учасниками гри [12, с. 12–18].

Особливу увагу Н. Ярмолаєва приділяє поєднанню інтелектуальної та рухової активності дітей у процесі шахових занять. Авторка пропонує використовувати ігрові ситуації, естафети, фізкультхвилинки, рухові вправи та інтерактивні методи роботи, що сприяють підтриманню рухової активності дітей і створюють позитивний емоційний фон занять [12, с. 18–27]. Такий підхід дозволяє поєднувати розвиток інтелектуальної сфери дитини з підтриманням її фізичної активності.

Психофізичний потенціал спортивних настільних ігор простежується і в інших різновидах спортивно-ігрової діяльності, зокрема у більярді. Н. Гутарєва, Ю. Буров та Д. Трудов розглядають більярд як спортивну гру, що поєднує фізичне, інтелектуальне та психологічне навантаження [1, с. 136–137]. Автори наголошують, що гра у більярд сприяє розвитку координації рухів, просторового мислення, уважності, точності рухів та здатності до концентрації уваги [1, с. 137–139].

Дослідники підкреслюють, що у процесі гри у більярд активно розвиваються навички самоконтролю, емоційної врівноваженості та стратегічного мислення. Гравець змушений аналізувати ситуацію, прогнозувати можливі результати власних дій і швидко приймати рішення, що позитивно впливає на розвиток інтелектуальної та емоційно-вольової сфери особистості [1, с. 139–140]. Ці ж учені також наголошують на здоров'язберезувальному потенціалі спортивних настільних ігор, оскільки вони створюють умови для

активізації психічної діяльності, зняття емоційної напруги та підтримання інтересу до рухової активності [1, с. 139–140].

Важливим компонентом фізичного виховання дітей виступають спортивно-моторні іграшки та ігрове обладнання, які стимулюють рухову активність, розвивають координацію рухів, спритність, швидкість реакції та підтримують інтерес дітей до фізичної діяльності. Спортивно-моторні іграшки є важливим засобом організації рухової діяльності дітей та створення предметно-ігрового середовища, яке сприяє гармонійному фізичному розвитку дитини. Використання спортивних іграшок та ігрового обладнання дозволяє поєднувати фізичну активність із емоційною привабливістю гри, що позитивно впливає на мотивацію дітей до рухової діяльності. Таким чином, виявляється істотне значення спортивно-моторних іграшок для розвитку координації рухів, просторового орієнтування, уважності та здатності діяти відповідно до правил гри. Важливим педагогічним аспектом спортивних настільних ігор є розвиток комунікативної взаємодії дітей. У процесі гри діти навчаються дотримуватись правил, співпрацювати, взаємодіяти з партнерами та суперниками, адекватно реагувати на перемоги й поразки. Саме спортивні настільні ігри створюють сприятливі умови для формування соціального досвіду дітей та розвитку культури поведінки.

Суттєвий потенціал спортивних настільних ігор простежується і у формуванні мотивації дітей до фізичної активності. На відміну від традиційних форм фізичного виховання, ігрова діяльність забезпечує емоційну привабливість та добровільну активність дитини. Поєднання інтелектуальних, рухових та змагальних елементів діяльності сприяє підтриманню інтересу дітей до фізичного виховання та активної взаємодії з однолітками.

У сучасних умовах цифровізації суспільства особливої актуальності набуває проблема зниження рухової активності дітей та зменшення живої міжособистісної взаємодії. Саме тому спортивні настільні ігри можуть виступати

ефективним засобом підтримання емоційного контакту, розвитку комунікативної культури та активізації рухової діяльності дітей. Їх використання у фізичному вихованні дозволяє поєднувати здоров'язбережувальний, інтелектуальний та соціально-виховний компоненти розвитку особистості дитини.

У сучасних умовах модернізації освіти та пошуку інноваційних підходів до фізичного виховання дітей спортивні настільні ігри набувають особливого значення як засіб комплексного розвитку особистості. Їх використання у закладах дошкільної та початкової освіти сприяє поєднанню рухової, інтелектуальної, емоційної та комунікативної активності дітей, що відповідає сучасним тенденціям інтеграції різних напрямів освітньої діяльності. Спортивні настільні ігри створюють умови для гармонійного поєднання фізичного виховання з розвитком пізнавальної активності, саморегуляції поведінки та соціальної взаємодії дітей [12, с. 18–27].

У сучасній практиці закладів дошкільної освіти значного поширення набувають шахові гуртки, настільно-спортивні ігри, інтерактивні ігрові вправи, турніри, ігрові естафети та командні форми діяльності. У програмі В. Семизорової, О. Духновської, Л. Пащенко наголошується на необхідності створення ігрового освітнього середовища, яке забезпечує емоційне залучення дітей та підтримує їхню рухову й пізнавальну активність [8, с. 4–8]. Вони підкреслюють, що ефективність використання спортивних настільних ігор значною мірою залежить від методики організації занять, добору ігрових завдань та врахування вікових особливостей дітей [8, с. 6–8].

Н. Ярмолаєва звертає увагу на необхідність поєднання інтелектуального та рухового компонентів у процесі організації спортивно-ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Педагог пропонує використовувати інтерактивні методи роботи, сюжетні ігрові ситуації, рухові вправи, фізкультхвилинки, естафети та командні форми взаємодії дітей [12, с. 18–27]. Такий підхід дозволяє

підтримувати рухову активність дітей, створювати позитивний емоційний фон занять та забезпечувати комплексний розвиток особистості дитини [12, с. 18–27].

У фізичному вихованні здобувачів початкової освіти спортивні настільні ігри також можуть використовуватися як засіб розвитку координації рухів, уважності, швидкості реакції, просторового мислення та навичок взаємодії у колективі. Важливим є те, що такі ігри сприяють формуванню позитивної мотивації до фізичної активності, оскільки поєднують елементи змагання, гри, емоційного залучення та співпраці між дітьми [1, с. 136–140].

М. Гуска, М. Зубаль, М. Гуска, В. Мазур наголошують, що рухливі ігри та спортивні настільні ігри поєднують фізичне, інтелектуальне та психологічне навантаження, а тому можуть розглядатися як ефективний засіб психофізичного розвитку особистості [13]. У процесі ігрової діяльності розвиваються уважність, точність рухів, здатність концентрувати увагу, стратегічне мислення та емоційна рівноваженість. Саме тому і рухливі, і спортивні настільні ігри можуть використовуватися не лише у гуртковій роботі, а і в різних формах фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей [13].

Важливим сучасним підходом до організації спортивно-ігрової діяльності є створення предметно-ігрового середовища, яке стимулює самостійну рухову активність дітей на свіжому повітрі. С. Моїсеєв наголошує, що спортивно-моторні іграшки, настільні спортивні ігри та ігрове обладнання повинні бути доступними для дітей, відповідати їхнім віковим можливостям та сприяти активній взаємодії з предметним середовищем. Дослідник підкреслює, що правильно організоване спортивно-ігрове середовище сприяє розвитку координації рухів, спритності, швидкості реакції та інтересу до фізичної діяльності на свіжому повітрі [14].

Сучасна практика фізичного виховання дітей передбачає також використання інтегрованих форм роботи, у яких настільні ігри поєднуються з рухливими вправами, командними завданнями, елементами змагання та творчої

діяльності. Важливо, на думку І. Кондратець, спостерігати за самостійно організованими іграми дітей, та використовувати у подальшій освітній роботі ці дані. Такий підхід забезпечує підвищення емоційної залученості дітей, підтримує інтерес до занять та створює умови для активної міжособистісної взаємодії [15, с. 19-20].

Особливої актуальності використання спортивних настільних ігор набуває в умовах цифровізації суспільства, коли спостерігається зниження рівня рухової активності дітей та зменшення безпосереднього спілкування між однолітками. Спортивні настільні ігри створюють можливості для живої комунікації, співпраці, формування культури взаємодії та підтримання емоційного контакту між дітьми. Водночас вони сприяють розвитку саморегуляції поведінки, уміння дотримуватись правил і конструктивно взаємодіяти у процесі спільної діяльності. Однак, таке використання інновацій повинне базуватися на глибоко вкорінених символах, значеннях традиційних народних рухливих ігор, забав, що притаманні різним культурам і етносам [16]

Використання спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти також має значний здоров'язбережувальний потенціал. Ігрова діяльність сприяє зняттю емоційного напруження, підтриманню позитивного психологічного стану дітей, активізації психічної діяльності та розвитку мотивації до рухової активності. Поєднання інтелектуального, рухового та емоційного компонентів діяльності забезпечує комплексний вплив на розвиток особистості дитини та створює умови для гармонійного фізичного й психоемоційного розвитку.

Висновки. У результаті дослідження здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку спортивних настільних ігор та обґрунтовано сучасну практику їх використання у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти. З'ясовано, що історія настільних ігор бере свій початок у найдавніших цивілізаціях світу, де вони виконували не лише розважальну, а й соціальну,

культурну, виховну та інтелектуально-розвивальну функції. У процесі історичного розвитку настільні ігри поступово трансформувалися від ритуально-побутових форм діяльності до складних інтелектуальних і спортивних ігор, що поєднують елементи суперництва, стратегії, координації дій та соціальної взаємодії.

Спортивні настільні ігри мають значний педагогічний, психофізичний та здоров'язбережувальний потенціал у розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Їх використання сприяє розвитку логічного мислення, уваги, пам'яті, просторового уявлення, координації рухів, самоконтролю, комунікативних умінь та емоційної рівноваженості дітей. Важливим є і те, що спортивні настільні ігри створюють умови для формування навичок співпраці, дотримання правил, соціальної взаємодії та позитивної мотивації до фізичної активності.

~~Доведено, що~~ Сучасна практика використання спортивних настільних ігор у закладах дошкільної та початкової освіти ґрунтується на інтеграції інтелектуального, рухового та емоційного компонентів розвитку особистості дитини. Використання шахових гуртків, настільно-спортивних ігор, інтерактивних ігрових вправ, спортивно-моторних іграшок та ігрового обладнання сприяє активізації рухової діяльності дітей, створенню позитивного емоційного середовища та підвищенню ефективності фізичного виховання. В умовах цифровізації суспільства спортивні настільні ігри набувають особливої актуальності як засіб підтримання рухової активності дітей, розвитку живої міжособистісної взаємодії, комунікативної культури та соціалізації особистості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні методичних рекомендацій щодо використання сучасних спортивних настільних ігор у фізичному вихованні здобувачів дошкільної та початкової освіти, а також у дослідженні їх впливу на розвиток психофізичних і соціально-комунікативних якостей дітей.

Список використаних джерел

1. Гутарева Н. В., Буров Ю. В., Трудов Д. О. Гра в більярд як фактор зміцнення психофізичного здоров'я сучасної молоді. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 2 (340), ч. II. С. 136–145. DOI: 10.12958/2227-2844-2021-2(340)-2-136-145.
2. Bell R. C. Board and Table Games from Many Civilizations. New York: Dover Publications, 1979. 350 p.
3. Kowalski W. J. Board Games of the Ancient World. *Art and Culture Magazine, Autumn 2004, Issue 13*, 25 p.
4. Donovan T. It's All a Game: A Short History of Board Games. Atlantic Books. 2019. 336 p.
5. Руденський Р., Писарчук О. Європейський контекст еволюції структури настільних ігор для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. Випуск 4. С. 109-118. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2023-4.17>.
6. Руденський Р. Освітній потенціал настільних ігор для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку: історія та сучасність. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2024. Випуск 2. С. 87-93. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-2-87-93>.
7. Пасічник В., Пітин М. Проблема класифікації ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ФОП Євенок О. О., 2016. Вип. 2. с. 319–326.
8. Семизорова В. В., Духновська О. І., Пащенко Л. Ю. Мудрі шахи: програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 76 с.

9. Пасічник В. М., Мельник В. О., Ковальчук Л. В. Використання засобів інноваційних ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Вісник Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського*. 2024, № 3. с. 15–25, DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-3.15>.
10. Шинкарук О. А., Андрєєв А. І., Анікеєв Д. М., Хрипко І. В. Класифікація «екзергеймів» як інноваційного засобу стимулювання рухової активності дітей, підлітків та молоді: основні види та характеристика. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Випуск 12 (185). 2024. с. 197–205. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12\(185\).41](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12(185).41)
11. Вернигора В. В., Фролова Л. С. Спортивні ігри: настільний теніс, бадмінтон: навчально-методичний посібник. Черкаси: 2015. 69 с.
12. Ярмолаєва Н. Л. Навчання дошкільнят гри в шахи: навчально-методичний посібник. Березне: Березнівський РМК, 2012. 122 с.
13. Гуска М. Б., Зубаль М. В., Гуска М. В., Мазур В. Й. Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 360 с.
14. Моїсєєв С. Ігри на свіжому повітрі як важливий компонент реалізації підходу до формування компетентності у навчанні учнів 1-4 класів на уроках фізичної культури в новій українській школі. *Спортивні ігри (SPORT GAMES)*. 2019. 2 (12). С. 29–40. DOI: [10.5281/zenodo.2544955](https://doi.org/10.5281/zenodo.2544955).
15. Кондратець І. В. Дитячі ігри очима дорослих, або навчаємо педагогів бути активними учасниками дитячої гри. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 2. С. 18–21.
16. Старков В. Нові дослідження з традиційної ігрової культури українців, *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 1999. т. 3. с. 100–107.